

Ψυχολογία των Μαθησιακών Δυσκολιών (ΨΧ54) Εισαγωγή

Φωτεινή Πολυχρόνη
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Τμήμα Ψυχολογίας, ΕΚΠΑ

Σκοπός του μαθήματος

- Εξοικείωση των φοιτητών με τον εννοιολογικό προσδιορισμό των μαθησιακών δυσκολιών στο γραπτό λόγο, δηλαδή με τις δυσκολίες στην ανάγνωση, την ορθογραφία, την κατανόηση, τα μαθηματικά και την παραγωγή γραπτού λόγου.

Περιεχόμενο

<http://eclass.uoa.gr/courses/PPP363/>

- Θεωρητικό πλαίσιο της διαδικασίας εκμάθησης της ανάγνωσης
- Ταξινόμηση των μαθησιακών δυσκολιών, επιπολασμός, συννοσηρότητα
- Αιτιολογικές προσεγγίσεις
- Γνωστικά, μαθησιακά και ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά των μαθησιακών δυσκολιών.
- Οι μαθησιακές δυσκολίες στους νεαρούς ενήλικες
- Μεταγνωστικές δυσκολίες
- Μαθησιακές Δυσκολίες στα μαθηματικά

- Μεθοδολογία και μέσα αξιολόγησης των μαθησιακών δυσκολιών.
- Έγκαιρη ανίχνευση των μαθησιακών δυσκολιών
- Ο ρόλος του ψυχολόγου ως μέλος της διεπιστημονικής ομάδας
- Γενικές αρχές και μοντέλα παρέμβασης σε επίπεδο ατόμου και επίπεδο τάξης

Σύγγραμμα

- Πολυχρόνη, Φ. (2011). Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες. Εκδόσεις Πεδίο.

Συνιστώμενη βιβλιογραφία

- Κωνσταντίνου & Κοσμίδου (2011) (Επιμ.) *Νευροψυχολογία των Μαθησιακών Δυσκολιών* Εκδόσεις Παρισιάνου.
- Lawrence, D. (2018). *Η κατανόηση της δυσλεξίας: Οδηγός για εκπαιδευτικούς και γονείς* (Μ. Κοσμίδου & Φ. Πολυχρόνη επιμ. μετάφρ.). Αθήνα: Εκδόσεις Παρισιάνου.
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Αικ. (2011). Δυσκολίες μάθησης: Ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση. Διάδραση.
- Μουζάκη, Α., & Πρωτόπαπας, Α. (Επιμ.) (2011) *Ορθογραφία: Μάθηση και Διαταραχές*. Εκδόσεις Gutenberg.
- Νικολόπουλος Δ. (2008). *Γλωσσική ανάπτυξη και διαταραχές*. Αθήνα: Τόπος.
- Παντελιάδου, Σ. (2011). *Μαθησιακές Δυσκολίες και Εκπαιδευτική πράξη. Τι και Γιατί*. Πεδίο
- Πόρποδας, Κ.Δ. (2002). *Η Ανάγνωση*. αυτοέκδοση.
- Smith, F. (2006). *Κατανοώντας την ανάγνωση* (Επιμ. Α. Αϊδίνης). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Σπαντιδάκης, Ι. (2004). *Προβλήματα παραγωγής γραπτού λόγου παιδιών σχολικής ηλικίας*. Ελληνικά Γράμματα.
- Τάνταρος (2011). *Μαθησιακές Δυσκολίες*. Πεδίο.

Προβληματική

- Ανάγνωση και γραφή
 - το σπουδαιότερο επίτευγμα του μαθητή
 - Απαραίτητη για επικοινωνία+προσαρμογή
- Απαραίτητη η συστηματική εκπαίδευση
- Εξοικείωση από την προσχολική ηλικία
- Όταν υπάρχουν δυσκολίες: χαμηλή σχολική επίδοση, σχολική αποτυχία, σχολική διαρροή, δυσκολία στην επαγγελματική αποκατάσταση

... και προβλήματα

- Καταχρηστική χρήση του όρου ΜΔ
- Ανάγκη για παροχή εκπαιδευτικής βοήθειας σε μεγάλο αριθμό μαθητών
- Σύγχυση μεταξύ του όρου ΜΔ και σχολική αποτυχία
- Δυσκολίες στη διάγνωση

... στην Ελλάδα

- Κατάχρηση του όρου ΜΔ
- Ανάγκη για παροχή υποστήριξης σε μεγάλο αριθμό μαθητών
- Σύγχυση μεταξύ των όρων «μαθησιακές δυσκολίες» και «σχολική αποτυχία»
- Δυσκολίες στη διάγνωση λόγω έλλειψης σταθμισμένων εργαλείων για την αξιολόγηση των ακαδημαϊκών τομέων

Η ελληνική πραγματικότητα

- ❖ Ο μισός πληθυσμός στην Ειδική Αγωγή είναι μαθητές με ΜΔ
- ❖ Υψηλή συγκέντρωση μαθητών με διαφορετική της Ελληνικής μητρική γλώσσα στην κατηγορία των ΜΔ
- ❖ Έλλειψη τμημάτων ένταξης κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- ❖ Προβλήματα με τη λειτουργία των τμημάτων λόγω μη κατάλληλων χώρων στέγασης
- ❖ Πρόνοια της Πολιτείας: προφορικές εξετάσεις για τους μαθητές με ΜΔ. Μέριμνα μόνο για αξιολόγηση και όχι για προετοιμασία των μαθητών
- ❖ Αργοπορία εντοπισμού του προβλήματος, μετά τη Β' Δημ.

Πιθανές Αιτίες Δυσκολιών Μάθησης

- Περιορισμένο νοητικό δυναμικό
- Οργανική ανεπάρκεια (αισθητηριακές ανεπάρκειες, π.χ. δυσκολίες ακοής)
- Συναισθηματικά προβλήματα
- Κοινωνικο-οικονομικοί παράγοντες
- Διγλωσσία
- Περιβαλλοντικοί παράγοντες (ασταθής οικογενειακή φροντίδα, ασθένεια των γονέων, συχνές αλλαγές σχολείων κ.ά.)

Μύθος	Ανασκευή
Οι Μαθησιακές Δυσκολίες δεν αποτελούν ειδική εκπαιδευτική ανάγκη.	Οι Μαθησιακές Δυσκολίες είναι πραγματικές και δεν αποτελούν δημιούργημα των επιστημόνων. Πρόσφατες έρευνες ανέδειξαν και νευρολογικής φύσης διαφορές στη λειτουργία του εγκεφάλου των ατόμων με Μαθησιακές Δυσκολίες.
Οι μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες έχουν χαμηλή νοημοσύνη.	Εξ' ορισμού οι μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες έχουν τουλάχιστον «φυσιολογική» νοημοσύνη. Κάποια από τα παιδιά αυτά έχουν υψηλή νοημοσύνη, ενώ άλλα βρίσκονται στο κατώτερο όριο του «φυσιολογικού».
Οι μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες δεν μπορούν να μάθουν.	Οι μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες όπως έχει δείξει η διδακτική πρακτική μπορούν όχι μόνο να μάθουν, αλλά και να προχωρήσουν σε ακαδημαϊκές σπουδές. Μόνο προαπαιτούμενο, είναι να εκπαιδευθούν με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες τους, ώστε να παρακάμψουν προβλήματα που αντιμετωπίζουν.
Οι Μαθησιακές Δυσκολίες είναι αποτέλεσμα ανεπαρκούς διδασκαλίας.	Οι Μαθησιακές Δυσκολίες είναι πρόβλημα που υπάρχει κατά τη γέννηση του ανθρώπου. Δεν μπορεί να δημιουργηθεί από την ακατάλληλη διδασκαλία. Είναι όμως δυνατό, η κατάλληλη προσαρμογή της διδασκαλίας να διευκολύνει τη μάθηση και να αξιοποιήσει τις δυνατότητες του μαθητή με Μαθησιακές Δυσκολίες.

Ορισμός Μαθησιακών Δυσκολιών

γενικές μαθησιακές
δυσκολίες

χαμηλό νοητικό δυναμικό

ειδικές μαθησιακές δυσκολίες

δυσλεξία, δυσαριθμησία

δευτερογενείς μαθησιακές
δυσκολίες

προϊόν στερητικού
περιβάλλοντος ή
ψυχοπαθολογίας

Εννοιολογική ταξινόμηση των μαθησιακών δυσκολιών
(Σκαλούμπακας & Πρωτόπαπας, 2008)

Κριτήρια Διάγνωσης ΜΔ

A. Δυσκολίες σε 1 από τις παρακάτω περιοχές για τουλάχιστο 6 μήνες:

- Δυσκολίες στην ανάγνωση (π.χ. χαμηλή ακρίβεια , αργός ρυθμός και με πολλή προσπάθεια) -δυσλεξία
- Δυσκολίες στην κατανόηση του γραπτού λόγου
- Δυσκολίες στην ορθογραφία
- Δυσκολίες στη γραπτή έκφρασης (π.χ. γραμματική, οργάνωση, ή σημεία στίξης)-δυσγραφία
- Δυσκολίες στην κατανόηση αριθμητικών εννοιών, ή στην εκτέλεση αριθμητικών υπολογισμών-δυσαριθμησία
- Δυσκολίες με τη μαθηματική λογική (π.χ. εφαρμογή μαθηματικών κανόνων ή επίλυση μαθηματικών προβλημάτων)

DSM-V (APA, 2013)

Κριτήρια Διάγνωσης ΜΔ

- Β. Αξιολόγηση αυτών των χαρακτηριστικών (οι ακαδημαϊκές δεξιότητες είναι σημαντικά πιο χαμηλές από τις αναμενόμενες με βάση την ηλικία και οδηγούν σε ελλείμματα στις σχολικές, εργασιακές ή καθημερινές δραστηριότητες όπως αυτό επιβεβαιώνεται από εξατομικευμένα χορηγούμενες τυπικές δοκιμασίες και αναλυτική κλινική αξιολόγηση. **Κριτήριο απόκλισης**

Κριτήρια Διάγνωσης ΜΔ

C : Ηλικία εμφάνισης

- Σχολικά χρόνια

D: **Κριτήριο αποκλεισμού** (νοητικές αναπηρίες, προβλήματα όρασης, ακοής ή άλλες νοητικές ή νευρολογικές διαταραχές ή δύσκολες συνθήκες (ψυχοκοινωνικές δυσκολίες, ελλιπής γνώση της γλώσσας, ανεπαρκής διδασκαλία πρέπει να αποκλειστούν).

Κριτήρια ειδικών μαθησιακών δυσκολιών

- Κριτήριο της αποκλειστικότητας (μεταξύ νοημοσύνης και σχολικής επίδοσης)
- Κριτήριο του αποκλεισμού (αισθητηριακά ελλείμματα, ψυχιατρικές διαταραχές, συνοδές διαταραχές)

ΜΔ: Πολύπλοκες και πολυπαραγοντικές

- Ανομοιογενής ομάδα
- Συνυπάρχουν με άλλες δυσκολίες (π.χ. ΔΕΠΥ, προβλήματα συμπεριφοράς κλπ.)
- Δυσκολίες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου
- Τα συμπτώματα ποικίλλουν σε ένταση και σε μορφή και διαφοροποιούνται σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο
- Ο τρόπος εμφάνισης των δυσκολιών και ο βαθμός δυσκολίας εξαρτάται από την αλληλεπίδραση εγγενών και περιβαλλοντικών παραγόντων, όπως είναι το επίπεδο δυσκολίας του γραπτού συστήματος, η μέθοδος και η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας
- Δύσκολη η διαφοροδιάγνωση

Ταξινόμηση (2)

Ειδικές μαθησιακές δυσκολίες στην ανάγνωση και τη γραφή (δυσλεξία, δυσορθογραφία, δυσαριθμησία)

- Ασυμφωνία μεταξύ νοητικής ηλικίας και σχολικής επίδοσης-**κριτήριο απόκλισης**
- Αποκλεισμός αισθητηριακών και άλλων διαταραχών – **κριτήριο αποκλεισμού**

ΒΑΣΙΚΑ ΣΗΜΕΙΑ ΟΡΙΣΜΟΥ ΜΔ

- Χαμηλή σχολική επίδοση σε συγκεκριμένα μαθήματα
- Διαφορά μεταξύ επίδοσης σε συγκεκριμένες δεξιότητες και στις γενικότερες γνωστικές ικανότητες του ατόμου
- Οι ΜΔ αποτελούν ανομοιογενή ομάδα διαταραχών
- Εγγενείς δυσκολίες (κυρίως γλωσσικό πρόβλημα)
- Αποκλεισμός συγκεκριμένων αιτιών που προκαλούν άλλες Δυσκολίες Μάθησης
- Συνυπάρχουν με άλλες δυσκολίες (π.χ. ΔΕΠΥ, προβλήματα συμπεριφοράς κλπ.)
- Εμφάνιση της δυσκολίας καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ατόμου
- Τα συμπτώματα της ΕΜΔ/ΜΔ ποικίλλουν σε ένταση και σε μορφή και διαφοροποιούνται σε κάθε αναπτυξιακό στάδιο
- Ο τρόπος εμφάνισης των δυσκολιών και ο βαθμός δυσκολίας εξαρτάται από την αλληλεπίδραση εγγενών και περιβαλλοντικών παραγόντων, όπως είναι το επίπεδο δυσκολίας του γραπτού συστήματος, η μέθοδος και η αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας

Νόμος 3699/2008 «Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες»

«Μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται όσοι για ολόκληρη ή ορισμένη περίοδο της σχολικής τους ζωής εμφανίζουν σημαντικές δυσκολίες μάθησης.....οι οποίες, σύμφωνα με τη διεπιστημονική αξιολόγηση, επηρεάζουν τη διαδικασία της σχολικής προσαρμογής και μάθησης. Στους μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες **συγκαταλέγονται ιδίως όσοι παρουσιάζουν διαταραχές ομιλίας και λόγου, **ειδικές μαθησιακές δυσκολίες όπως δυσλεξία, δυσγραφία, δυσαριθμησία, δυσαναγνωσία, δυσορθογραφία, σύνδρομο ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα, διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (φάσμα αυτισμού), ψυχικές διαταραχές και πολλαπλές αναπηρίες»****